

Razdeljena je v naslednje dežele:

1. v lombardo-beneško kraljestvo z 826 □ milj. in $5\frac{2}{10}$ milijoni ljudi; to je našega cesarja;
2. sardinsko kraljestvo s 373 □ milj. in $5\frac{2}{10}$ milijoni ljudi;
3. knežijo Monako z $2\frac{1}{2}$ □ miljami in 7000 ljudi;
4. vojvodstvo Parma s 113 □ milj. in 500,000 ljudi;
5. vojvodstvo Modena s 110 □ miljami in 600,000 ljudi;
6. veliko vojvodstvo Toskana s 402 □ miljami in 1.800,000 ljudi;
7. papeževo deržavo s 753 □ miljami in 3.130,000 ljudi;
8. republiko San-Marino s $1\frac{12}{100}$ □ miljami in 8000 ljudi; je v sredi papeževih deržav;
9. napolitansko kraljestvo z 2033 □ miljami in $9\frac{3}{10}$ milijoni ljudi.

Verh tega se šteje tudi mnogo večjih in manjih otokov k Italiji, katerih pglavitneji so: Korsika v francozki, Sardinija v sardinski, Sicilija v napolitanski oblasti; tudi Angleži imajo troje italijanskih otokov, namreč Malto, Gozzo in Komino z 18 □ miljami in 150,000 ljudi.

Kar se tiče sardinskega kraljestva posebej, meji tajisto proti severju na Švajco, v jugu na sredzemeljsko morje, na izhodni strani na lombardo-beneško kraljestvo in Parmo; v jugo-izhodu na Modeno; na zahodu pa na Francozko. Od Švajce in Francozkega ga ločijo silno visoki snežniki, čez ktere so umetne ceste napeljane, kakor čez Bélo goro (Montblanc), mali sv. Bernard, Cenis in več drugih; potem cesta iz doline Scrivia iz Genove v Novi, cesta čez Col di Tenda iz Nizze v Piemont; potem pelje več tovornih cest iz Francozkega v sardinsko kraljestvo.

Čvetero rek teče skozi kraljestvo, toda samo Pad (Po) je pripraven za ladije. Tičin, kateri izvira v Švajci, potem skozi veliko jezero (Lago maggiore) teče in se pod PAVIO v Pad izlije, dela mejo med Lombardijo in Sardinijo. Važneje mesta v Lombardii ob njem ali blizo njega so: Varese, Milan, Pavia, na Sardinskem pa Novara, Vigevano, Mortara.

Sardinsko kraljestvo je razdeljeno v več dežel; te so: vojvodstvo savojsko, knežija Piemont, grofija Nizza, vojvodstvo Genova in otok Sardinija, po katerem se imenuje celo kraljestvo.

Najpoglaviteje terdnjave sardinske so: Alesandria, Novara, Kasale, Genova, Turin in še nekatere manje. Razun Savojevov, ki so Francozi po rodu in po jeziku, so vsi Sardinci Italijani; vsi sploh so katoliške vere. Sedanji kralj Viktor Emanuel II. je rojen 1820 in kraljuje od leta 1849, in ima v miru 50,000, v vojski pa 100,000 vojakov, katerih si je pa za sedanjo vojsko blizo do 200,000 nabral; na morju ima 28 ladij s 436 kanonami.

Dopisi.

Iz Krasa 30. aprila. P. K. — Naj Vam povem, kako se kaj godi z zasadbo drevés na Krasu. Pred vsemi drugimi najpridniše so sledeče občine (soseske) v komenskem kantonu. Ščerbina je nasadila 500 drevés, Gabrovica 400, Pliskovica 300, Volčji grad 600, Šuta 300, Preserja 100, Juvanji grad 150, Klanec 100, Sela 250, Vojsica 400, Gorijansko 800, Manhina 200, Tomašovica 200, Št. Polaj 500, Lipa 200, Tomnica 400, Komen pa 2000, — skupaj tedaj 7400 dreves. Komenski kanton šteje okoli 14060 duš in ima 39,179 oralov sveta. Potem takem pride na dva človeka eno drevó; in na vsacih pet oralov sveta tudi eno drevó. To sicer ni ravno veliko število, — vendar ako se pomisli, da se dosihmal ni skor nič storilo, je prvi začetek vse hvale vreden. To drevje se je večidel na občinskih

pašnikih in pa ob stranéh cest, kakor srenjska lastnina, posadilo. Lahko pa rečem, da je ljudstvo v tem kantonu sém ter tjé tudi na svoje lastne prostore več kakor še enkrat toliko drevés posadilo. Da so se soseske zasadbe drevja pridno poprijele, gré posebna hvala komenskemu predstojniku, gosp. Alojziju Polaju. Občine proti konfinu Sežanskega kantona so se pa slabo obnesle, ker se niso še dela poprijele kakor gori omenjene, ktere so si ali nove drevesnice napravile ali pa stare po moči zboljšale. Drevje, ki so ga imenovane soseske sadile, je: brest, akacija, topolka in murva. Gospod Alojzi Polaj je srenjčane ljudomilo nagovarjal, da naj se občne zasadbe drevés, kar je moč, poprimejo, in res nekatere soseske so letos več storile, kakor bi bil kdo le misliti mogel; mladih drevés so toliko skup spravile, akoravno nimajo drevnih sadišč, da je res se čuditi. Ravno tako zasluži tudi to, kar je gosp. Polaj za kapnice storil, očitno pohvaljeno biti. Na Krasu, kjer rado vode primanjkuje, so kapnice še preveč bele vrane; nahajajo se le pri bolj premožniših kmetovavcih, po vaséh se komaj ena ali k večjemu po dve najdete. Drugi vaščanje, kateri nimajo kapnic, morajo dostikrat, posebno pa o poletnem času in zlasti v veliki suši, vodo iz luž ali kalov, kakor jim po navadi na Krasu pravijo, voziti, ki pa še celó za živino ni dobra in zdrava, tem manj pa za ljudi. Občnih vodnjakov ali štirn imajo Krašovci prav malo. Od leta 1854 pa, kar je gosp. Alojz Polaj za predstojnika v Komen prišel, se je, kakor se sliši, na njegovo spodbujevanje že kakih 20 občinskih štirn po vaséh napravilo, ali jih pa še izdeljujejo. Kdor pomisli, da je naprava štirn v kamnitih krajih silno težavna, se ne bo čudil, da prizadene vaščanom ena do druge po 800 do 2000 gold. stroškov, in ker se to brez vse sile napravlja, gré zastran tega hvala gosp. predstojniku pa tudi vaščanom.

Iz Ljubljane. Ko je mestnega predstojnika namestnik gosp. Guttman v poslednji seji novo izvoljene odbornike gospode: Bamberga, Horaka, Hudovernika, Krišperja in dr. Nik. Reherja mestnemu zboru naznanje dal, je bral osnovo pisma, katero naj, gledé na sedanje nevarne čase, mestni odbor, kot namestnik ljubljanskega mesta, presvitlemu Cesarju po izgledu drugih mest v zagotovilo nepremakljive udanosti pokloni; pismo je bilo brez premembe poterjeno in verh tega je bilo pet mestnih odbornikov izvoljenih, kateri naj bi pismo Njih Veličanstvu na Dunaj nesli. — Vodstvo dunajsko-teržaške železnice naznanja, da še dalj časa ne bo mogoče blaga proti Terstu po železnici pošiljati. — C. k. deželno poglavarstvo je dalo na znanje, da se iz krajnske dežele potrebuje 300 težkih, 200 pa lahkkih vprežnih konj za armado. Ker visoka vlada želi, da bi se teh 500 konj, če je mogoče, iz proste volje za prodaj ponudilo in bi potem treba ne bilo po novi postavi ravnati, katero smo v današnjem listu na prvi strani razglasili, je sl. deželno poglavarstvo oklicati dalo, naj, kdor ima takih konj, na štempljanem (30 nov. krajc.) in zapečatenem pismu svojo ponudbo do 12. tega mesca deželnemu poglavarstvu v Ljubljano pošlje in pové: ali ima težkih ali lahkkih konj na prodaj, in s čim more porok biti, da bo svojo ponudbo tudi res spolnil. Sedanja cena za težke konje, 15 pestí in 2 pavca visoke, od 5 do 10 let stare, močne in dobre postave, je na 200 nov. gld. določena, — za lahke, 14 pestí in 3 pavce visoke, od 5 do 10 let stare, pa na 130 nov. gold. Če ima kak konj le kakošno malo napako, ne bo zavoljo nje zaveržen, če je le za rabo popolnoma pripraven. Čigar konji se bojo vzeli, jih mora v 4 tednih po sprejeti ponudbi pripravljene imeti. — Dunajske novice pišejo, da ustanovniki nove akcijsne družbe, ktera bo prevzela sladkornici (cukrofabriki) v Ljubljani in Gradcu, bojo 11. dan t. m. napravili zbor v pisarnici Arnstein-Eskelesovi na Dunaji, da se bo ta družba popol-

noma ustanovila in s sedanjimi lastniki imenovanih sladkornic pogovorila, kako in kaj.

Iz Ljubljane. Svitla nadvojvodinja Šarlota, gospa nadvojvoda, lombardo-beneškega general-governérja Maksimilijana Ferdinanda biva od ponedeljka v Ljubljani.

— C. kr. ljubljanski telegrafni vrad naznanja z razglasom od 2. t. m., da ne prejema nobenih privatnih naznanil več, da bi se po telegrafu dalje pošiljale.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Vojska na Laškem se je začela. Cesar iz Dunaja od 28. aprila naznanuje svojim narodom ta začetek takole: „Mojim narodom! Sosedno kraljestvo Sardinije napada svete pravice Moje krone, in neoskrunjeno celotnost cesarstva, Meni po Bogu izročnega več let sem, zlasti pa v zadnjem času z neznano prederznostjo. Dal sem zato Svoji zvesti in junaški armadi povelje, da tacemu sovražnemu počenjanju konec naredi. Spolnil sem s tem težko, pa neogibno vladarsko dolžnost. Z mirno vestjo morem oči povzdigniti k Bogu Vsegamogčnemu in podvreči se Njegovi sveti sodbi. Brez strahú izročam Svoj sklep pošteni razsodbi sedanjih ljudi in prihodnjih rodov; za gotovo vem, da ga bodo Moji zvesti narodi poterdili. Ko je pred več kakor desetimi leti ravno ta sovražnik, s prelomljenjem vsake mednarodne pravice in vojaške šege brez vse prilike, samo s tem namenom priderl v lombardo-beneško kraljestvo z armado svojo, da bi to deželo pod se spravil, ko ga je moja armada po slavnem bojevanju dvakrat pobila in zmagavcu v roke dala, bil sem velikoserčen ž njim ter mu podal roko v spravo. Le za palec ne si nisem prilastil od njegove zemlje, nisem se dotaknil ne ene pravice, ki gré sardinski kroni med drugimi evropejskimi narodi; nisem si izgovoril nikakega poročstva za to, da bi se enak napad več ne zgodil; v roki, ki sem jo odkritoserčno podal v spravo in ki je bila prejeta, sem edino iskal takošnega poročstva. Miru sem prinesel v dar kri, katero je Moja armada prelila za čast in pravico Avstrije. Za tako prizanesbo, kakor pač zgodovina ne izročuje enacega izgleda, je Sardinija odgovorila s tem, da je brez odlašanja začela sovražne dela in da to od leta do leta huje z vsemi pomočki nezvestosti in s šuntanjem mir in srečo Mojega lombardo-beneškega kraljestva spodkopava. Dobro vedoč, koliko sem dolžan miru, temu predragemu blagu za Moje narode in za Evropo, prenesel sem poterpežljivo tudi to novo sovražno počenjanje. Še nisem zgubil poterpežljivosti, ko je nasprotnik velike naredbe, ktere sem v zadnjem času, prisiljen po nezmernem šuntanju in draženju ob mejah Mojih laških dežel in v sredi njih, ukazal, za varnost teh dežel, na novo porabil za priliko, svoje sovražno počenjanje še huje nategniti. Ker so prijateljske velike države za ohrambo mirú svojo dobrohotno posredstvo začele, sem radovoljno poprijel in privolil, pristopiti h kongresu (shodu) petih velikih držav. Štiri člene, ki jih je kraljevsko-velikobritanska vlada za podlago pri posvetovanji kongresa nasvetovala in Moji vladi izročila, sem vzel pod tacimi pogoji, kakor so le utegnili delo pravega, odkritoserčnega in terdnega mirú pospešiti. V svesti, da se od strani Moje vlade ni zgodilo nič, kar bi bilo moglo tudi najmanjšo priliko dati k razdoru mirú, sem pa ob enem tudi tirjal, da naj pred vsem orožje od sebe dne tista dežela, ki je kriva sedanjih homatij in nevarnosti vojske. Ko so pa prijateljske države silile, sem zadnjič privolil tudi v občno razorožbo. Posredstvo se je razderlo za to, ker je Sardinija v to razorožbo le s takimi pogoji dovoliti hotla, v ktere se nikakor nisem mogel udati. Potem takem ni ostalo nič družega za ohranitev mira kot le-to: Tirjal sem neposrednje od kraljevo-sardinske vlade, da naj zmanjša svojo armado do tistega števila vojakov, kolikor jih ima ob času mira in da naj razpusti dobrovoljce. Sardinska vlada ni hotla tega storiti: Zato je došel

tisti dan, kjer ima samo orožje še razsojat veljavo pravice. Zaukazal sem Moji armadi, da naj stopi naprej v kraljestvo sardinsko. Znana Mi je dobro velika pomemba tega zaukaza, in če so Mi kedaj vladarske skerbi bile težke, je to gotovo sedaj. — Vojska je božja šiba za ljudi; serce se mi trese, ko vidim, da žuga zadeti življenje in premoženje tavžent in tavžent Mojih zvestih podložnikov; kaj dobro čutim, kolika nadloga je vojska ravno sedaj za Moje cesarstvo, katero se znotraj redno razvija in bi za to potrebovalo mirú. Vendar molčati mora serce vladarjevo ondi, kjer še samo čast in dolžnost imate govoriti. Na meji stoji sovražnik z orožjem v roki v zvezi z občnim puntom in odkrito žuga, da hoče Avstrii vzeti nje laško deželo. Francozki vladar, ki se s praznimi zmisliki in pretvezami vtika v mednarodne uravnave razmere laškega polotoka, ga podpira in mu za to pošilja svoje vojake, katerih je že nekaj prišlo čez mejo v sardinsko kraljestvo. Bridke ure je že imela krona, katero so Mi brez madeža zapustili Moji prededi; slave polna zgodovina Naše domovine spričuje, da je Božja previdnost že večkrat, ko so hotle megle prekucije za najvišji blagor človečanstva nevarne svet pokriti, vzela v roko meč avstrijski in jih je razkropila z njegovim bliskom. Zopet bo kmalo ura bila, kjer bodo, kakor se kaže, ne samo posamni puntarji, marveč tudi prestoli svetu trobili prekucijo vsega, kar je doslej veljalo. Ako toraj prisiljen meč v roke vzamem, blagoslovlja ga to, da je bramba za čast in pravico Avstrije, za pravico vseh narodov in držav, za najsvetejše blago človeštva. Vas, Moji narodi! ki ste po svoji zvestobi proti dedni vladarski hiši izgled vsem narodom celega sveta, pa kličem, da ste Mi na pomoč v ti vojski tako zvesto, udano in radodarno kakor vsigdar in od nekdej; Vaše sine, ktere sem poklical med vojake Moje armade, po vojaško pozdravljam Jaz, armadni gospodar. Ponosno gledajte na-nje, v njih rokah se bo slavno vzdigoval kviško avstrijski orel. Naša vojska je pravična. Pričenjamo jo srečno in zaupno. Upamo, da v tej vojski ne bomo sami. Deželo, v kateri se bojujemo, je močila tudi kri nemških bratov, ta zemlja je njih varna bramba bila in ostala do današnjega dne; v nji so prekanjeni sovražniki nemške dežele večidel začenjali svoje zvižace, ko so mislili nemško notranjo raztreti. To nevarnost čutijo tudi vsi nemški kraji, od hišice do prestola, od meje do meje. Kakor vladar deležnik nemške zveze gogorim, ko opominjam na splošno nevarnost, in omenjam tiste slavne dneve, v katerih je Evropa po povsotnem nadušenju zadobila svojo svobodo. Z Bogom za domovino!

— C. kr. minister unanjih uprav je vsem cesarskem poslancom pri unanjih vladah poslal ta cesarjev razglas, zraven tega jim je še v posebnem pismu razložil bolj natanko uzroke in začetek sedanje vojske. V koncu tega pisma pravi, da je Avstrija konservativna vlada, v kateri so vera, zgodovinsko pravo in šege svete; kar je v narodnem duhu ljudstva žlahtnega in pravičnega, spoštuje, varuje in vaga z vago edine pravice. V avstrijskem cesarstvu bivajo narodi različnega rodú in jezika; cesar jih objema vse z enako ljubeznijo in njih zedinjenje pod presvitlim cesarskem prestolom je koristno vsem evropejskim narodom. Tirjati, da bi se po narodih nove države napravile, je najnevarniša vseh domišlij; kaj tacega tirjati, se pravi zgodovino vničiti itd. itd.

— Presvitli cesar so 27. aprila armadi, ktera pod vodstvom f. z. m. grofa Gyulai-a na Laškem stoji, poslali posebno pismo, v katerem ji pravijo, da Avstrije pravico izročé najboljim in najzvestejim rokam svoje verle armade. „Pojdite z Bogom in z zaupanjem svojega cesarja v boj!“ se glasijo poslednje besede tega pisma.

— Po telegrafnem naznanilu vojskovodja, grofa Gyulai-a, je naša armada v petek 29. aprila popoldne pri Pavii čez reko Tičin na sardinsko zemljo stopila. Tako se je začela še le ta dan vojska. Vse tedaj, kar se je že poprej go-